

บทที่ 2

วรรณคดี และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยขอเสนอวรรณคดีและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ เรื่อง สภาพปัจจุบัน และปัญหาในการจัดการ เรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช ในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ระดับวิชาชีพ ตามลำดับดังนี้ คือ บทบาทของพยาบาลในการสนับสนุนงานสาธารณสุขมูลฐานด้านสุขภาพจิต ระบบการจัดการเรียนการสอน การเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เทคนิควิธีการศึกษาปัญหา และสุดท้ายจะเป็นรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช ทั้งในและต่างประเทศ

บทบาทของพยาบาลในการสนับสนุนงานสาธารณสุขมูลฐานด้านสุขภาพจิต

ปัจจุบันพบว่า ปัญหาสุขภาพจิตกำลัง เป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงขึ้น และจะมี ผลต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคมของชาติเป็นอย่างมาก ทำให้บุคลากรด้านสาธารณสุข ท้องทางแก่ไขปัญหา โดยจัดให้งานสุขภาพจิตเป็นบริการอย่างหนึ่งในงานสาธารณสุขมูลฐานของชาติ เพื่อช่วยให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีขึ้นในปี 2543 พยาบาลซึ่งเป็น บุคลากรหนึ่งในทีมงานสาธารณสุข จึงต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานี้ โดยมี หน้าที่ช่วยกระตุ้นให้ชุมชนได้ เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในเรื่องสุขภาพจิตมากขึ้น เป็น ผู้สอนให้ชุมชนได้ทราบถึงแนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสุขภาพจิต และวิธีการดูแลตนเอง เพื่อให้ชุมชนมีความรับผิดชอบในสุขภาพของตัวเองมากขึ้น ขณะเดียวกันต้องให้ความ ช่วยเหลือและสนับสนุนบุคลากรอื่น ๆ ทั้งในและนอกทีมงานสุขภาพ เพื่อช่วยพัฒนา สุขภาพจิตของประชาชนต่อไป ดังนั้น คุณสมบัติที่สำคัญของพยาบาลในการสนับสนุนงาน สาธารณสุขมูลฐาน ก็คือ มีความสามารถในการประเมินภาวะสุขภาพ และให้ความ ช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ชุมชนได้ โดยมุ่งเน้นที่ความต้องการและปัญหาสุขภาพของชุมชน ตลอดจนคำนึงถึงทรัพยากรและแหล่งที่จะใช้ในการพัฒนาสุขภาพจิต ซึ่งสามารถแยก

บทบาทของพยาบาลในการสนับสนุนงานสุขภาพจิต ได้แก่

1. บทบาทของพยาบาลในการส่งเสริมสุขภาพจิต
 - 1.1 ให้ความรู้ทางด้านสุขภาพจิตและจิตเวชแก่ประชาชนทั่วไป ด้วยวิธีสื่อสารกับชุมชนในหลาย ๆ รูปแบบ
 - 1.2 ให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งบริการสุขภาพจิต และจิตเวชที่มีอยู่ในชุมชน
 - 1.3 ศึกษาวิจัย และร่วมวิจัยกับบุคลากรในทีม เพื่อทราบปัญหาทางสุขภาพจิตและจิตเวช แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป
 2. บทบาทในการรักษาพยาบาล
 - 2.1 ให้การช่วยเหลือขั้นต้นแก่ผู้ป่วยทางจิตเวช
 - 2.2 ประเมินสภาพผู้ป่วย วางแผนและให้การพยาบาลตามสภาพของผู้ป่วยที่ประเมินได้
 - 2.3 ให้ความร่วมมือและประสานงานกับบุคลากรอื่น ๆ ในทีมจิตเวช
 - 2.4 บริการส่งต่อผู้ป่วยไปหาผู้ชำนาญการ และช่วยให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาหลาย ๆ รูปแบบ
 - 2.5 เป็นพยาบาลจิตบำบัด และเป็นผู้นำกลุ่มบำบัดบางระดับ
 3. บทบาทในการฟื้นฟู
 - 3.1 เตรียมผู้ป่วยและครอบครัวให้รู้จักปฏิบัติตน และวางแผนก่อนที่ผู้ป่วยจะกลับบ้าน
 - 3.2 ส่งต่อผู้ป่วย กับแหล่งบริการอื่น ๆ ที่จะให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยได้
- ดังนั้น การจัดการศึกษาพยาบาลในส่วนที่เกี่ยวกับการพยาบาลจิตเวช จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับบทบาทใหม่ของพยาบาล ซึ่งมุ่งสู่การให้บริการพยาบาลแก่ชุมชนมากขึ้น เพื่อการผลิตพยาบาลที่สามารถให้บริการตามการป้องกัน รักษาพยาบาล และฟื้นฟูสุขภาพแก่บุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยสามารถใช้กระบวนการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนสามารถทำงานกับสมาชิกในทีมสุขภาพ และหน่วยงานอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบการจัดการ เรียนการสอน

การ ผลิตบุคลากรพยาบาลที่มีคุณภาพนับเป็นหน้าที่ที่สำคัญยิ่งของอาจารย์พยาบาล โดยต้องมีการจัดการ เรียนการสอนให้มีคุณภาพและเป็นไปอย่างมีระบบ ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการ เรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นการ จัดองค์ประกอบของการ เรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน จะช่วยให้การ เรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการนำเอาสิ่งที่เป็นตัวป้อนของการ เรียนการสอนมา มีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้เกิดผลผลิตตามที่ต้องการ ซึ่งต้องอาศัยการ วางแผนและกำหนดวิธีการอย่างเป็นขั้นตอนในการ ดำเนินการสอน และการวิเคราะห์ข้อมูลภายหลังการ ดำเนินการสอน เพื่อประเมินผล ว่าผลผลิตที่ได้จากการสอนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

1. การวางแผนการสอน

การวางแผนการสอน เป็นกิจกรรมในการ คิดและทำของผู้สอนเกี่ยวกับตัวป้อนต่าง ๆ ของการ เรียนการสอน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ ดำเนินการสอน ส่วนใหญ่ จะประกอบด้วยกิจกรรมเกี่ยวกับ การ กำหนดจุดมุ่งหมาย การ คัดเลือกเนื้อหาวิชา การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การเลือกตำราและอุปกรณ์ การกำหนดวิธีการประเมินผล และการเขียนประมวลการสอนรายวิชา

ในการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนนั้น ควรกำหนดให้ครอบคลุมการเรียนรู้อย่าง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ด้านจิตตะ (Affective Domain) และด้านทักษะ (Psychomotor Domain) และควรกำหนดในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เพื่อประโยชน์ในการกำหนดเนื้อหาวิชา กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และเลือกหาวิธีการประเมินผล ซึ่งจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนที่ค้ำนั้น ควรกำหนดโดยคำนึงถึงลักษณะและความต้องการของผู้เรียน ความต้องการและแนวโน้มในอนาคตของสังคมและวิชาชีพนั้น ๆ ตลอดจนปรัชญาและจุดมุ่งหมายของสถาบัน

สำหรับเนื้อหาวิชาที่สอนจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการสอน มีความสมบูรณ์ครบถ้วน โดยถือหลักว่าผู้เรียนควรรู้อะไรมากกว่าผู้สอนรู้อะไร ดังที่ Taba (1967) ได้กำหนดแนวทางในการคัดเลือกเนื้อหาวิชาไว้ ดังนี้

1. ความตรงและความสำคัญของเนื้อหา (Validity and Signification of Content) ซึ่งหมายถึงความถูกต้อง มีความเป็นแก่นสาร

2. ความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม (Consistency with Social Realities) เนื้อหาวิชาต้องสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ในสังคม

3. ความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึก (Balance of Breadth and Depth) หมายถึง เนื้อหาวิชาที่เลือกควรครอบคลุมสิ่งที่ผู้เรียนควรรู้อย่างทั่วถึง ในขณะเดียวกันก็มีความลึกซึ่งในบางเรื่องของเนื้อหาวิชา โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและรายวิชาเป็นหลัก

4. สามารถสนองจุดมุ่งหมายได้อย่างกว้างขวาง (Provision for wide Range of Objectives) เนื้อหาสาระที่เลือกกำหนดในรายวิชา ควรเป็นเนื้อหาสาระที่ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนพฤติกรรมต่าง ๆ ตามที่ต้องการ โดยผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะคติ และทักษะอย่างเพียงพอ

5. ความสอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน (Learning Abilities and Adaptabilities to Experiences of Students) หมายถึง การเลือกเนื้อหาวิชาควรพิจารณาประสบการณ์การเรียนรู้เดิมพื้นฐานเดิมของผู้เรียน เพื่อจะได้ออกแบบเนื้อหาให้สอดคล้องกับที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการช่วยเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในวิชานั้น ๆ ได้ดีขึ้น

6. ความสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (Appropriateness to the Needs and Interests of the Students) การเรียนรู้ของผู้เรียนจะได้ผลดีนั้นต้องเกิดขึ้นจากความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเอง ดังนั้น ในการพิจารณากำหนดคัดเลือกเนื้อหาวิชา ผู้สอนจึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบเหล่านี้ ตลอดจนการก่อให้เกิดแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจในเนื้อหาวิชาดังกล่าว

ส่วนแหล่งของเนื้อหา นั้น ควรมาจากหลาย ๆ แห่งด้วยกัน เช่น จากตำราใหม่ ๆ ในสาขาวิชานั้น ๆ จากวารสารทางวิชาการในสาขานั้น ๆ รายงานผลการวิจัยต่าง ๆ ที่มีการพิมพ์เผยแพร่ หรือการประชุมสัมมนาทางวิชาการ หรืออาจได้จากผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ ดังนั้น สิ่งสำคัญในการกำหนดเนื้อหาวิชา ก็คือ ผู้สอนจะต้องมีความสนใจและตั้งใจที่จะติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ ตลอดจนขอค้นพบใหม่ ๆ เพื่อจะได้ตามทันพัฒนาการความรู้ในสาขาของตน และนำมาสอนแก่ผู้เรียน

ดังนั้น การกำหนดคัดเลือกเนื้อหาวิชา ควรมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรของสถาบันของตน โดยเฉพาะปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อดูความเกี่ยวข้องระหว่างรายวิชาที่ตนรับผิดชอบและรายวิชาอื่น ๆ ตลอดจนรายละเอียดของคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดในหลักสูตร
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของรายวิชาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และคำอธิบายรายวิชา
3. กำหนดเนื้อหาวิชาให้สนองตอบวัตถุประสงค์ของรายวิชา และควรครอบคลุมการพัฒนาการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิ จิตตะ และทักษะ และควรเรียงลำดับเนื้อหาวิชาตามลำดับก่อน-หลัง จากง่ายไปหายาก ซึ่งเนื้อหาวิชาแต่ละเรื่องควรมีความสอดคล้องสัมพันธ์ต่อเนื่องกันด้วย

กิจกรรมต่อมาที่ควรกระทำในการวางแผนการสอน ก็คือ การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการเลือกวิธีสอนที่ผู้สอนต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของวิธีสอนต่อเนื้อหาวิชา โดยพิจารณาจากปัจจัยด้านผู้สอน ผู้เรียน และเนื้อหาวิชาที่สอน นอกจากนี้ผู้สอนควรได้คำนึงถึงความสอดคล้องระหว่างวิธีสอนและจุดมุ่งหมายการสอนว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในค่านิยม และลำดับใดในแต่ละด้าน เพราะวิธีสอนแต่ละวิธีก็มีข้อจำกัดของตัวเองในการทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายการสอน เช่น การบรรยายจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ค่านิยมได้ถึงขั้นความเข้าใจเท่านั้น ในขณะที่การสอนโดยการประชุมกลุ่ม หรือการสอนโดยการค้นคว้าด้วยตัวเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ค่านิยมได้ถึงขั้นการประเมินค่า

นอกจากนี้การเลือกตำรา เพื่อเป็นหนังสือหลักให้ผู้เรียนอ่านและทำความเข้าใจ จะเป็นการช่วยเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีความมากขึ้น ผู้สอนจึงควรพิจารณาหนังสือ

ที่มีเนื้อหาครอบคลุมวิชานั้น ๆ มากพอ มีการเขียนที่เป็นขั้นตอน อ่านและทำความเข้าใจได้ง่าย ในขณะที่เขียนก็ต้องมีความถูกต้องในเนื้อหาและมีความต่อเนื่องด้วย และมีความทันสมัยอยู่เสมอ

สำหรับการกำหนดวิธีการประเมินผลนั้น ควรใ้วางแผนที่จะประเมินทั้งผู้เรียนและผู้สอน เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนในครั้งต่อไป ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในเรื่องการประเมินผล

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการวางแผนการสอน ก็คือ การทำประมวลการ-สอนรายวิชา (Course Syllabus) ซึ่งเป็นเอกสารที่แสดงถึงรายละเอียดต่าง ๆ ที่ผู้สอนใ้วางแผนไว้ เพื่อแจกแก่ผู้เรียนในการใช้เป็นแนวทางในการเรียนการสอนวิชานั้น ๆ โดยเป็นการขยายความลักษณะวิชาที่มีอยู่ในแต่ละหลักสูตรให้สมบูรณ์ เห็นภาพรวมของวิชา ลักษณะกิจกรรม และองค์ประกอบในการเรียนวิชานั้น ๆ (ไพฑูริย์สินลาภรัตน์ 2526 : 165)

ประโยชน์ของประมวลการสอนรายวิชา

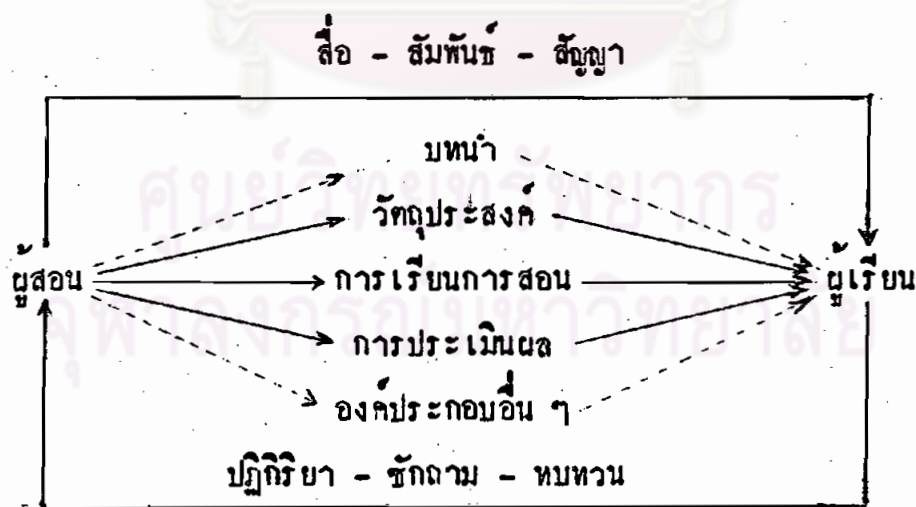
1. ใช้เป็นเสมือนสื่อสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ใ้มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
2. ใช้เป็นเสมือนสัญญาระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
3. ใช้เป็นแนวทางในการเรียนของผู้เรียน และเป็นแนวทางในการสอนของผู้สอน
4. เป็นรูปธรรมของการสอนที่บ่งบอกให้ทราบว่า การสอนในวิชานั้นเป็นอย่างไร มีแนวโน้มไปทางใด
5. เป็นสิ่งที่แสดงคุณค่าของผู้สอน เพราะแสดงถึงความสามารถของผู้สอนในการวางแผนและเตรียมตัวจัดการเรียนการสอน
6. สามารถนำไปสู่การเขียนเอกสารคำสอน และตำราที่คิดได้

โดยทั่วไปแล้ว ประมวลการสอนรายวิชาจะประกอบด้วยองค์ประกอบเหล่านี้

คือ

1. บทนำ ซึ่งประกอบด้วย รายละเอียดเกี่ยวกับวิชา เช่น รหัสวิชา วิชาที่ต้องเรียนมาก่อน ลักษณะรายวิชา ผู้สอน สถานที่ และเวลา
2. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะ (เชิงพฤติกรรม)
3. การเรียนการสอน ประกอบด้วย เนื้อหาวิชา วิธีการสอน กิจกรรม และตารางกำหนดเวลาเรียน
4. การประเมินผลการเรียนการสอน
5. องค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ตำราเรียนหลัก ตำราเรียนประกอบ เอกสาร และอุปกรณ์ต่าง ๆ

การเขียนประมวลการสอนรายวิชา จะแตกต่างกันได้ในแต่ละสถาบัน แต่ควรจัดเจนและครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ วัตถุประสงค์ (Objectives) การเรียนการสอน (Learning Experience) และการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา จึงกล่าวได้ว่า ประมวลการสอนรายวิชาเป็นเสมือนสิ่งที่จะสื่อสารและสัญญา ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนใน 3 องค์ประกอบดังกล่าว ดังแผนภูมิ (ไพฑูริย์ สินลาวัณย์ 2526 : 167)

2. การดำเนินการสอน

เป็นขั้นปฏิบัติการตามแนวทางที่กำหนดไว้ในขั้นของการวางแผนในแต่ละหัวข้อ ซึ่งผู้สอนสามารถมองเห็นข้อจำกัด ปัญหาและอุปสรรคของเนื้อหาวิชา กิจกรรมการ-

เรียนการสอน อุปกรณ์ และการวัดผล ตลอดจนข้อจำกัดในด้านเวลา งบประมาณ และเทคโนโลยีต่าง ๆ

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะเอื้ออำนวยให้การดำเนินการสอนเป็นไปตามแผนที่วางไว้ ก็คือ การติดต่อประสานงานที่กระหว่างผู้สอนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแบ่งได้กว้าง ๆ เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานในสถาบัน เช่น ฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ ฝ่ายทะเบียน ฝ่ายสถานที่ เป็นต้น ซึ่งส่วนมากจะเป็นการติดต่อประสานงานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน ซึ่งจัดเป็นตัวป้อนที่สำคัญตัวหนึ่งของระบบการเรียนการสอน (จินตนา ยูนินันท์ 2527 : 58) เช่น การจัดสภาพห้องเรียน การจัดโสตทัศนูปกรณ์ ซึ่งการติดต่อกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละด้าน จะทำให้ผู้สอนมีข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการสอนและในการดำเนินการสอน

2.2 การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานนอกสถาบัน เช่น ชุมชน สมาคมวิชาชีพ สถานที่ฝึกปฏิบัติงานของผู้เรียน การติดต่อกันจะเกี่ยวข้องกับวิชาความรู้ที่จะสอนโดยตรง เช่น ติดต่อค่านเนื้อหาวิชา การเป็นวิทยากรพิเศษ การขอใช้สถานที่ฝึกปฏิบัติงาน เป็นต้น การติดต่อกับสังคมนอกสถาบัน จะทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามความต้องการของสังคมได้ยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็ทำให้สังคมภายนอกได้เข้าใจและรับรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของสถาบันได้ยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นหน้าที่และบทบาทหนึ่งของผู้สอนในการ เป็นผู้ประสานงานและตัวเชื่อมระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชน

การติดต่อประสานงานทั้ง 2 ประเภท จะประสบผลสำเร็จได้ของอาศัยวิธีการสื่อสารที่มีคุณภาพ ซึ่งอาจเป็นวิธีการสื่อสารที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ที่นิยมใช้มาก ก็คือ ทางการเขียน ทางการวาจา หรือทั้ง 2 ทางร่วมกัน (นพพงษ์ บุญจิตรากุลย์ 2525 : 67)

3. การประเมินผล

การประเมินผลการเรียนการสอน จัดเป็นข้อมูลย้อนกลับที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของระบบการเรียนการสอน เพื่อนำมาใช้เป็นเชิงควบคุมคุณภาพระบบการเรียนการสอน ซึ่งต้องมีการวางแผนประเมินผลไปพร้อม ๆ กับการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน เพื่อให้มีความสอดคล้องกัน และได้ผลการประเมินที่ถูกต้องแม่นยำ

3.1 การประเมินผลผู้เรียน เป็นการตัดสินว่าผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมค่านิยม จิตใจ และทักษะ อย่างใดบ้าง โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มี 2 รูปแบบ คือ

- การประเมินผลความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนวิชานั้น ๆ ซึ่งต้องกระทำอยู่ตลอดเวลาที่มีการจัดการเรียนการสอน และสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น การสอบกลางภาค การสอบย่อยในแต่ละหน่วยบทเรียน การให้ทำรายงาน การอภิปรายในชั้นเรียน การสังเกต เป็นต้น และผู้สอนควรแจ้งผลการประเมินให้ผู้เรียนทราบด้วย เพื่อนำไปปรับปรุงตนเอง

- การประเมินผลรวม (Summative Evaluation) เป็นการตรวจสอบพฤติกรรม การเรียนรู้ของผู้เรียนโดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อตัดสินระดับสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน ส่วนใหญ่จะเป็นการสอบปลายภาค บางแห่งอาจใช้การสอบปากเปล่า และรายงานรวมด้วย

ในการประเมินผลผู้เรียน อาจพิจารณาโดยอาศัยการวัดอิงกลุ่ม (Norm-Referenced Measurement) หรือการวัดอิงเกณฑ์ (Criterion-Referenced Measurement) หรือทั้ง 2 วิธีก็ได้ โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ และเนื้อหาที่สอน ซึ่งในการประเมินผลนั้นควรใช้หลาย ๆ วิธี และเลือกให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการประเมินผล เช่น การใช้แบบสอบ การสังเกต การประเมินแบบมาตราส่วนให้ค่า เป็นต้น

3.2 การประเมินผู้สอน ควรได้มีการประเมินโดยผู้เรียน ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หรือจากตัวเอง โดยการประเมินเกี่ยวกับ ทักษะของผู้สอนต่อผู้เรียน ต่อเนื้อหาวิชา บุคลิกภาพของผู้สอน การจัดการเรียนการสอน วิจัยเสนอเนื้อหาวิชา สภาพห้องเรียน เป็นต้น

การ เรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช

จากสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีผู้เจ็บป่วยทางใจเพิ่มขึ้น ทำให้การพยาบาลจิตเวช เป็นที่ยอมรับในการศึกษาพยาบาลมากขึ้น เพราะเป็นการพยาบาลที่มุ่งช่วยเหลือให้ ประชาชนได้มีการปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ช่วยลดทรมานที่สามารถ ให้การดูแลผู้ป่วยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ โดยใช้ตนเองอย่างมีศิลปะในการ พยาบาลผู้ป่วย ซึ่งการจะลดทรมานให้มีคุณสมบัติดังกล่าว จำเป็นต้องมีการวางแผน คำเนินการ ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมลดทรมานความรู้สึกนึกคิด ทักษะดี ค่านิยมในบุคลิกภาพของผู้เรียน โดยจัดประสบการณ์ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเช่น เกี่ยวกับการพยาบาลสาขาอื่น ๆ (Board of National League of Nursing 1953 : 167) โดยเน้นที่การ สร้างสัมพันธภาพเพื่อการรักษาระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย และทักษะการใช้เทคนิคการ ติดต่อบุคคลในการรักษา (Therapeutic Communication) ซึ่งต้องอาศัยการ ประสานงานอย่างดีระหว่างผู้รับผิดชอบทางการ เรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช และ หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของการ เรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช

1. ให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่อไปนี้
 - 1.1 บทบาทของพยาบาลจิตเวช
 - 1.2 ประวัติจิตเวชและการพยาบาลจิตเวช
 - 1.3 พัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคล
 - 1.4 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลทั้งในภาวะปกติและ

นิคปกติ

1.5 โรคทางจิตเวช สาเหตุ อุดมการณ์ อาการและอาการแสดง การวินิจฉัยโรค ตลอดจนการรักษา การพยาบาล และการป้องกันด้วยวิธีต่าง ๆ

1.6 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยและชุมชน (จิตเวชชุมชน)

2. ใ้ผู้เรียนมีทัศนคติในเรื่อง

2.1 การสร้างสัมพันธภาพโดยใช้ตนเองเป็นหลัก

2.2 การปรับตัวของพยาบาลต่อสังคมรอบตัว

2.3 ยอมรับถึงความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม

และสุขภาพกายและจิตของบุคคล

3. ใ้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่อง

3.1 การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 วิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ป่วยเกี่ยวกับความต้องการ การพยาบาล

3.3 เทคนิคการให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วย

3.4 ประเมินความต้องการของบุคคล โดยใช้หลักการพยาบาลจิตเวช

และการพยาบาลพื้นฐาน

3.5 จัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการรักษาได้

สำหรับเนื้อหาการพยาบาลจิตเวช จะเน้นเกี่ยวกับหลักชีวจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการเจ็บป่วยและการพยาบาล เนื้อหาควรมุ่งไปที่การป้องกัน ดูแล และฟื้นฟู ผู้ที่มีปัญหาทางจิตใจให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพ อารมณ์ มีการยอมรับและปรับตัวเข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งพอสรุปเนื้อหาวิชาได้ดังนี้

1. การประเมินโรคเกี่ยวกับการพยาบาลจิตเวช
2. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล
3. การติดต่อสื่อสารเพื่อการรักษา
4. พัฒนาการบุคลิกภาพของบุคคล
5. ความผิดปกติทางจิตและพฤติกรรมที่พบ
6. ความต้องการของผู้มีปัญหาด้านจิตเวช ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือที่

เหมาะสม

7. แนวความคิดของการพยาบาลจิตเวช จิตเวชชุมชน

8. ประวัติจิตเวชและการพยาบาลจิตเวช

ในการเลือกวิธีการสอน ก็ควรใช้หลาย ๆ วิธี เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด ซึ่งพบว่า วิธีสอนที่ได้ผลดีในการสอนการพยาบาลจิตเวช ได้แก่ การบรรยาย การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม การประชุมปรึกษา การเขียนโครงการหรือรายงาน การศึกษาผู้ป่วยเฉพาะราย การบันทึกกระบวนการ (Process Recording) การมอบหมายงาน (Manfreda 1961 : 158)

อนึ่ง ลักษณะผู้สอนก็เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ดังที่ ฟอกซ์ และผู้อื่น (Fox and the Others 1963 : 83-88) ได้ทำการวิจัย พบว่า ลักษณะผู้สอนโดยเฉพาะครูผู้ฝึกทางคลินิก มีผลต่อความพึงพอใจและความเครียดในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อเนื่องในการทำรายการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ (Marchll 1974 : 773-775) สำหรับลักษณะที่ดีของผู้สอนการพยาบาลจิตเวช นั้น พบว่า ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี ผู้สอนควรมีประสบการณ์ทางจิตเวชมาก่อนอย่างน้อย 3 ปี (Manfreda 1961 : 79) มีความสนใจกับสังคมรอบตัว ชอบวิชาที่ตนสอน สามารถวางแผนและพัฒนาระบบระเบียบที่ดีและเหมาะสมกับวิชาที่สอน

สำหรับการประเมินผลการเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวชนั้น ควรกระทำทั้งการประเมินผลความก้าวหน้าและรวมสรุปโดยใช้เครื่องมือหลาย ๆ วิธี คือ จากการสอบ สังเกต การเขียนรายงานของผู้เรียน การบันทึกกระบวนการ เป็นต้น ซึ่งการประเมินควรครอบคลุมเกี่ยวกับ บุคลิกภาพ ทัศนคติ ความสามารถของผู้เรียนในการให้การพยาบาลได้ถูกต้องในการใช้เทคนิคการติดต่อสื่อสาร การประเมินความต้องการและปัญหาของผู้ป่วย การจัดกิจกรรมกลุ่ม

การเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวชภาคปฏิบัติ

✓ เนื่องจากวิชาชีพพยาบาล เป็นวิชาชีพที่มีการปฏิบัติเป็นแกนกลาง (Practice-Oriented Discipline) (จินทนา บุญพันธุ์ 2527 : 20) การเรียนการสอน

จึงประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งต้องสัมพันธ์สอดคล้องและ
 ประสมประสานกัน และกล่าวได้ว่า การสอนทางคลินิกหรือภาคปฏิบัติ นั้นเป็นหัวใจสำคัญ
 ของการสอนของหลักสูตรวิชาพยาบาล (สมคิด รักษาสิทธิ์ และ ประนอม โสทดานนท์
 2525 : 2) เพราะช่วยให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
 อย่างแท้จริงทั้งด้านสติปัญญา จิตตะ และทักษะในวิชาชีพ ซึ่งการจัดการเรียนการสอน
 ภาคปฏิบัติจะบรรลุเป้าหมายได้นั้น ผู้สอนควรมีแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอน คือ

1. การวิเคราะห์และกำหนดให้แน่ชัดว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
 ในเรื่องใด (Assess the learning situation)
2. กำหนดแผนการเรียนการสอน (Learning and teaching plan)
 ให้สอดคล้องกับความต้องการ
3. ปฏิบัติตามแผน (Carry out plan)
4. ประเมินแผนงานทั้งหมด (Evaluation)

(สมคิด รักษาสิทธิ์ และ ประนอม โสทดานนท์ 2525 : 2)

สำหรับการเรียนการสอนภาคปฏิบัติของวิชาการพยาบาลจิตเวชนั้น จะอาศัย
 หลักการคล้ายคลึงกับการพยาบาลสาขาอื่น ๆ แต่จะแตกต่างกันในด้านปรัชญา เนื้อหา
 ของหลักสูตร ซึ่งทำให้เทคนิควิธีสอนต่างกันไปด้วย เนื่องจากเนื้อหาวิชาค่อนข้างเป็น
 นามธรรม เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล ทำให้การปฏิบัติงานของนักศึกษามีความคล่อง
 ตัวสูง การสอนจึงประสบความสำเร็จมากกว่าการพยาบาลสาขาอื่น ๆ ผู้สอนจึงต้องมี
 การวางแผนและศึกษาอย่างรอบคอบในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง ซึ่ง แมนฟรีดา (Man-
 freda 1961 : 130-131) ได้เสนอข้อพิจารณาถึงการวางแผน เลือกสรรประสม-
 การณ์ในคลินิกจิตเวช ดังนี้

1. ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. ลักษณะปรัชญา นโยบายการบริหาร ของสถาบันจิตเวช
3. อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวก ความพร้อม สภาพที่ผู้ช่วย จำนวนผู้ช่วย
 สิ่งแวดล้อมทางสังคม แผนการรักษา และลักษณะการมอบหมายงาน
4. ความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงในแนวการพยาบาลและแนวโน้ม
 ทางจิตเวช

5. ปรัชญา คุณวุฒิ ทัศนคติ บทบาทและหน้าที่ของบุคลากรทางการพยาบาล

จิตเวช

6. จัดประสบการณ์ในคลินิก โดยทำเป็นแผนใหญ่ และแผนย่อยประจำวัน

7. อัตราส่วน คุณภาพของบุคลากรในหอผู้ป่วยต่อจำนวนผู้ป่วย

8. อัตราส่วนของครูพยาบาลต่อนักศึกษาในการสอนทางคลินิกจิตเวช ซึ่ง

ไม่ควรเกิน 1 : 10 (Manfreda 1961 : 84)

9. ความต้องการของผู้ป่วย นักศึกษา สถาบันบริการและสถาบันการศึกษา

พยาบาล

10. การจัดแบ่งเวลา ข้อกำหนดของหลักสูตร

11. เทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ ที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงความรู้ภาคทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติ

✓ สำหรับวิธีการสอนภาคปฏิบัตินั้นควรรวบรวมหลาย ๆ วิธี โดยพิจารณาความเหมาะสมกับเนื้อหา วัตถุประสงค์ของวิชา ความต้องการของผู้เรียน ผู้ป่วย และสังคม ซึ่งมีดังนี้

1. การบรรยาย (Lecture)

2. การศึกษาผู้ป่วยเฉพาะราย (Patient-Centered Study)

3. การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้ป่วย (Interpretative Behavior Study)

4. สังเกตการประชุมการวินิจฉัยผู้ป่วยของทีม (Diagnostic Staff

Conferences)

5. ร่วมประชุมกับเจ้าหน้าที่ในหอผู้ป่วย (Ward Team Conferences)

6. สังเกตและร่วมประชุมกลุ่มเพื่อจำหน่าย และวางแผนฟื้นฟูคุณภาพ (Discharge and Social Planning Conferences)

7. การประชุมปรึกษาหารือระหว่างครูและนักศึกษา (Teacher-Student Conferences)

8. การสาธิต (Demonstration)

9. การสัมภาษณ์ผู้ป่วย (Patient Interview)

10. การอภิปรายเฉพาะเรื่องเป็นกลุ่ม (Group Topic Discussion)

- ✓ 11. การแสดงบทบาทสมมติหรือการแสดงละครสังคม (Role Playing or Sociodrama)
- ✓ 12. สังเกตการณ์ในกลุ่มจิตบำบัด (Group Psychotherapy Observation)
- ✓ 13. การเขียนแผนการพยาบาล (Nursing Care Plan)
- ✓ 14. บันทึกการสนทนาอย่างมีระบบ (Process Recording)
- 15. การเขียนโครงการทางการพยาบาล (Written Nursing Project)
- ✓ 16. ภาพยนตร์ (Motion Picture)
- 17. รายงานการศึกษาคนคว่ำ (Book Reports)
- ✓ 18. การสอนการทำกลุ่มกิจกรรม (Instruction in Group Activities)
- ✓ 19. ทัศนศึกษาตามแหล่งบริการทางจิตเวช (Field Trip)
- 20. การสอบ (Examination)

นอกจากนั้น ควรใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาประกอบการสอนด้วย เพื่อเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา ประหยัดเวลา และกำลังคน อีกทั้งควรไต่ถามการวิจัย หรือนำผลการวิจัยต่าง ๆ มาปรับปรุงการสอนของตน ทั้งนี้ เพื่อให้การสอนในคลินิกจิตเวชเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์

อนึ่ง ในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวชนั้น อิทธิพลของสังคม โดยเฉพาะนโยบายสาธารณสุขแห่งชาติ จะเป็นอิทธิพลอันดับแรกที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน (ฉวีวรรณ สุตะบุตร 2524 : 24) ดังนั้น เมื่อนโยบายสาธารณสุขแห่งชาติได้กำหนดให้งานสุขภาพจิตเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของการสาธารณสุขมูลฐาน โดยเน้นที่การส่งเสริม ป้องกันสุขภาพจิตให้มากขึ้น การจัดเนื้อหาการพยาบาลจิตเวช จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับนโยบายของรัฐด้วย โดยควรครอบคลุมทั้งสุขภาพจิตที่ปกติและผิดปกติ เพื่อให้สามารถผลิตบุคลากรให้มีคุณภาพในการบริการด้านสุขภาพจิต จึงทำให้แนวโน้มเกี่ยวกับการพยาบาลจิตเวช และการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงไปโดยเน้นที่การป้องกันทั้ง 3 ระยะ และ

เน้นที่การปฏิบัติการพยาบาลต่อทุกคนทั้งในโรงพยาบาลและชุมชน การจัดเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดนี้ ควรจัดในรูปแบบโน้ตค้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในแนวกว้างที่เน้นทั้งด้านสุขภาพจิตและจิตเวช เช่น ภาวะเครียด ความโกรธ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมสุขภาพจิต เพราะจะช่วยให้เข้าใจสาเหตุ และวิธีการแก้ไขของลักษณะอารมณ์และพฤติกรรมของบุคคลทุกวัย นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของวิชาชีพพยาบาลด้วย (จินตนา บุญพันธ์ุ 2524 : 8-9)

โดยสรุป เนื้อหาการพยาบาลจิตเวช ที่จะจัดสรรเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยนั้น ควร

1. ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันขั้นต้น และการปฏิบัติงานในชุมชน การช่วยเหลือบุคคลที่มีความเครียดและอยู่ในภาวะวิกฤติทางอารมณ์
2. ให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล ในเรื่องการสร้างสัมพันธภาพเพื่อการรักษา การติดต่อสื่อสาร การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการรักษา การสังเกต การบันทึก การดูแลผู้ป่วยคานอาหารและยา ตลอดจนความรู้ด้านจิตเวชศาสตร์ เป็นต้น
3. ให้ความรู้เกี่ยวกับการฟื้นฟูสภาพจิต โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการเตรียมผู้ป่วยก่อนกลับบ้าน การให้ความรู้แก่ญาติในการดูแลผู้ป่วยอย่างเหมาะสม และมีความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้ป่วย เป็นต้น
4. ให้ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติการพยาบาลจิตเวชในรูปแบบของกระบวนการพยาบาล (Nursing Process)

นอกจากนี้ การเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช จะต้องคำนึงถึงความเป็นบุคคลและช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเจริญทางจิตใจ (Psychological Growth) ซึ่งถือเป็นความเจริญทางสร้างสรรค์ การจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ต้องมีความสอดคล้องกัน ซึ่งพบว่า เป็นปัญหาที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนของวิชาชีพพยาบาล ผู้รับผิดชอบทางการศึกษาพยาบาลจึงจำเป็นต้องหาแนวทางปฏิบัติที่จะช่วยให้การเรียนการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมีความสอดคล้องกัน โดยพิจารณาจากผู้สอน วิธีการสอน เนื้อหา และการจัดประสบการณ์ในคลินิก

เทคนิควิธีการศึกษาปัญหาในการจัดการเรียนการสอน

ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนจัดเป็นข้อมูลหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะเป็นตัวชี้แนะโดยตรงสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งมีเทคนิคการศึกษา 2 วิธี คือ

1. เทคนิคการวัดปริมาณปัญหาทางตรง เป็นการวัดปริมาณปัญหาตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่างโดยตรงทั้งสิ้น คือ คำตอบของกลุ่มตัวอย่าง แสดงถึงปริมาณปัญหาทันที ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ

1.1 เสนอข้อความเป็นกลางแล้วให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินว่า ข้อความดังกล่าวเป็นปัญหาหรือก่อให้เกิดปัญหามากน้อยเพียงใด เช่น

ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอน	ระดับความเป็นปัญหาต่อการจัดการเรียนการสอน				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
อุปกรณ์การสอน หลักสูตร ๓๓๓					

1.2 เสนอข้อความที่แสดงถึงสภาพการณ์ที่เป็นปัญหา แล้วให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินว่าข้อความปัญหานั้นจริง หรือมีปริมาณมากน้อยเพียงใด เช่น

ปัญหา	ปริมาณปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ขาดแคลนอุปกรณ์การสอน หลักสูตร ไม่ชัดเจน ๓๓๓					

2. เทคนิคการวัดปริมาณปัญหาทางอ้อม

เป็นการวัดปริมาณปัญหา โดยใช้แนวคิดที่ว่า (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2526 : 3)

1. ปัญหา คือ ความไม่สมมูลของสภาพที่คาดหวังกับสภาพความเป็นจริงของตัวแปรหนึ่ง

2. ปริมาณปัญหา ขึ้นอยู่กับปริมาณความแตกต่างของสภาพที่คาดหวังกับสภาพที่เป็นจริง กับระดับความสำคัญของตัวแปรนั้นต่อสภาพการณ์ที่ต้องการประเมินสภาพปัญหา

เป็นการวัดปริมาณปัญหา โดยประเมินจากความคิดเห็นที่เกี่ยวกับตัวแปรที่ต้องการศึกษาปัญหาใน 3 ด้าน คือ

1. ความสำคัญ (C_i) ให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินว่า ตัวแปร i มีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับสภาพการณ์ที่ต้องการศึกษามากน้อยเพียงใด

2. ปริมาณที่คาดหวัง (E_i) ให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินว่า ตัวแปร i ควรมีหรือปรากฏในปริมาณเท่าใดจึงจะทำให้สภาพการณ์นั้นดี

3. ปริมาณจริง (O_i) ให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินว่าในปัจจุบันตัวแปร i มีหรือปรากฏในปริมาณเท่าใด

จากนั้นจึงนำผลมาคำนวณหาปริมาณปัญหา โดยใช้สูตร (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2526 : 4)

$$P_i = C_i (E_i - O_i)$$

เมื่อ P_i คือ ปริมาณปัญหาของตัวแปร i

C_i คือ ความสำคัญของตัวแปร i

E_i คือ ปริมาณที่คาดหวังของตัวแปร i

O_i คือ ปริมาณจริงของตัวแปร i

แล้วนำมากำหนดระดับปัญหา โดยเทียบจากเกณฑ์ตัดสินระดับปัญหา ซึ่งได้จากตารางในหน้า 25

ช่วงคะแนนของแต่ละตัวแปร

ตัวแปร	สูงสุด (x_5)	สูงกว่าค่าเฉลี่ย (x_4)	ค่าเฉลี่ย (x_3)	ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (x_2)	ต่ำสุด (x_1)
C_i	คะแนนอันดับ 1 (C_1)	คะแนนระหว่าง อันดับ 1 และ อันดับกลาง (C_2)	คะแนนอันดับ กลาง (C_3)	คะแนนระหว่าง อันดับกลางและ อันดับสุดท้าย (C_4)	คะแนนอันดับ สุดท้าย (C_5)
$(E_i - O_i)$	4 - 0	4 - 1	4 - 2	4 - 3	4 - 4
$P_i =$ $C_i(E_i - O_i)$	$C_1 \times 4$	$C_2 \times 3$	$C_3 \times 2$	$C_4 \times 1$	$C_5 \times 0$

จากตาราง สามารถกำหนดระดับปัญหาได้ 4 ระดับ ดังนี้

เป็นปัญหาน้อยมาก ใ้แก่ คะแนน P_i ตั้งแต่มากกว่า x_1 ถึง x_2

เป็นปัญหาค่อนข้างน้อย ใ้แก่ คะแนน P_i ตั้งแต่มากกว่า x_2 ถึง x_3

เป็นปัญหาค่อนข้างมาก ใ้แก่ คะแนน P_i ตั้งแต่มากกว่า x_3 ถึง x_4

เป็นปัญหามาก ใ้แก่ คะแนน P_i ตั้งแต่มากกว่า x_4 ถึง x_5

จากการศึกษาของ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2523 : 126) ซึ่งทำการ
ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและระดับปัญหาของบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ ด้วยวิธีการวัด
ปัญหาทางตรงและทางอ้อม พบว่า การวัดปัญหาทางอ้อมเป็นการวัดปริมาณปัญหาที่ทำ
ให้ใ้ได้พิสัยกว้าง และเห็นปัญหาอย่างเด่นชัดกว่าวิธีตรง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวิชาการศึกษาพยาบาลจิตเวช

มีงานวิจัยในต่างประเทศที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวิชาการศึกษาพยาบาลจิตเวช โดยตรง ดังนี้

แซนโทปีโตร และ โรเซนคาล (Santopietro and Rozendal 1975 : 774-777) ได้ทำการทดลองจัดการเรียนการสอนวิชาการศึกษาพยาบาลจิตเวชระดับปริญญาตรี ซึ่งมี 6 หน่วยกิต ให้เป็นหลักสูตรแบบใหม่ที่เน้นการป้องกันระยะที่ 1 โดยจัดสอนแก่นักศึกษาพยาบาลปีที่ 3 ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม (เรียนวิชาการศึกษาพยาบาลจิตเวช และ การพยาบาลแม่และเด็ก สลับกัน) โดยแบ่งเป็น 3 ชั้นตอน ดังนี้

ชั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาภาคทฤษฎี ให้ความรู้เกี่ยวกับการฝึกความไว (Sensitivity) และการรู้จักตนเองอย่างมีสติ (Self-Awareness) ใช้วิธีการสอนแบบอภิปราย และแสดงบทบาทสมมติ ใช้ระยะเวลาสอน 6 สัปดาห์ คือ สัปดาห์ที่ 1-6

ชั้นตอนที่ 2 เป็นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ป่วย การช่วยเหลือผู้ที่ประสบกับภาวะวิกฤติ (Crisis Intervention) การทำงานเป็นกลุ่ม (Group work) เป็นต้น ใช้ระยะเวลาสอนจาก สัปดาห์ที่ 6 ถึง สัปดาห์ที่ 16 เนื้อหาจะเน้นที่การป้องกันระยะที่ 1 (การป้องกันและส่งเสริมสุขภาพจิต) โดยมุ่งที่ผู้ใหญ่และเด็ก และเน้นที่การป้องกันระยะที่ 3 (การฟื้นฟูสุขภาพจิต) กับผู้ป่วยจิตเวชเรื้อรัง สำหรับการสอนจะเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางคลินิกในแกดยูเรียน

ชั้นตอนที่ 3 เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางคลินิกเช่นกัน แต่เนื้อหาจะเน้นที่การป้องกันระยะที่ 2 (การดูแลรักษาเมื่อเกิดอาการทางจิต) โดยสอนตั้งแต่สัปดาห์ที่ 7-16 ควบคู่ไปกับชั้นตอนที่ 2

สำหรับเนื้อหาที่จัดสอนนั้น มุ่งคำนวณกระบวนการพยาบาล โดยจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกัน ดังภาพ

Course Content and Process

THREADS		Community	Family/Group	Individual
NURSING PROCESS AND THE ROLE OF THE NURSE	Growth and development (history)	Growth and development of communities and the community mental health movement →	Growth and development of family/group →	Growth and development of the individual
	Maslow's hierarchy of needs	Community needs →	Group/family needs →	Individual needs
	Health maintenance and prevention of psychopathology	Sources of stress in communities (factors which upset steady state or crisis)	Sources of stress in family/group (factors which upset steady state or crisis)	Sources of stress in individual (factors which upset steady state or crisis)
	Health-illness continuum	Support systems which can provide for maintenance of and/or restoration of steady state, and prevention of upset in steady state in communities →	Support systems which can provide for maintenance of and/or restoration of steady state, and prevention of upset in steady state in family/group →	Support systems which can provide for maintenance of and/or restoration of steady state, and prevention of upset in steady state in individual

นอกจากนั้น ผู้สอนได้มีการมอบหมายงานแก่ผู้เรียนในการทำโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน สำหรับการประเมินผลการเรียนก็ใช้หลาย ๆ วิธีตามความเหมาะสม

ผลการทดลอง พบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาการพยาบาลจิตเวช แบบใหม่นี้ช่วยเพิ่มความสามารถของผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเข้าใจ วัตถุประสงค์การรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้ป่วย การใช้กระบวนการแก้ปัญหา การเข้าใจในบทบาทของพยาบาล นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพจิต ตลอดจนบทบาทของพยาบาลได้เพิ่มขึ้น จึงสมควรจัดการเรียนการสอนเช่นนี้ในสาขาการพยาบาลอื่น ๆ ด้วย

จากผลการวิจัยของ แชนโตปิโท และ โรเซนคาล จะเห็นได้ว่า นักศึกษาพยาบาลได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ในการพยาบาลผู้ป่วยจิตเวช อย่างต่อเนื่อง

สัมพันธ์กัน นับตั้งแต่การป้องกัน ส่งเสริม คุ้มครอง และฟื้นฟูสุขภาพจิต หลักสูตร
จิตเป็นหลักสูตรสมบูรณ์แบบ สามารถสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมอย่าง
แท้จริง

คำถามการ เรียนการสอนวิชาการพยาบาลจิตเวช ที่สูงกว่าระดับปริญญาตรีนั้น
มาร์ติน และ ฟินเนราน (Martin and Finneran 1980 : 242-248) ได้ทำ
การทดลองการนิเทศบนคลินิก โดยนำมาตราฐานการปฏิบัติการพยาบาลจิตเวช ที่ ANA
กำหนดขึ้น (The American Nurses' Association's Standards of
Psychiatric-Mental Health Nursing Practice) มาอภิปรายและวิจารณ์
เป็นกลุ่ม โดยนำมาตราฐานมากำหนดเป็นพฤติกรรมกระทำที่พึงมีในการรักษาผู้ป่วย
ทั้งรายเดี่ยว (Individual Therapy) รายกลุ่ม (Group Therapy) และ
ครอบครัวบำบัด (Family Therapy) ซึ่งการสอนแบบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่ม
ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในคลินิกของนักศึกษา ให้นักศึกษามีโอกาสฝึกการวิจารณ์
เป็นกลุ่ม และ กระตุ้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอนของ
ตัวเอง และผลการทดลองพบว่า ผู้เรียนและผู้สอนมีความพึงพอใจเป็นอย่างมาก
ขณะเดียวกันเป็นการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของตนด้วย

นอกจากนี้ มีอาลีย์ และ ปีเตอร์สัน (Mealey and Peterson 1974 :
138) ก็ได้ทำการศึกษาดังความต้องการด้านจิตใจขั้นสูงสุด คือ ความภาคภูมิใจใน
ตัวเอง (Self-Actualization) ของนักศึกษาพยาบาล โดยอาศัยแนวคิดจาก
ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ มาสโลว์ (Maslow's Theory) โดยเชื่อว่า
นักศึกษาที่ได้รับประสบการณ์ทางการพยาบาลจิตเวช จะมีการพัฒนาความต้องการด้าน
จิตใจถึงขั้นภาคภูมิใจในตัวเองได้ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้เป็นนักศึกษาพยาบาล
ระดับอนุปริญญา ปีสุดท้าย 39 คน จาก 53 คน แล้วแบ่งเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มให้ฝึก-
งานคลินิกจิตเวช 11 สัปดาห์ ภายในระหว่าง ค.ศ. 1972-1973 สำหรับเครื่องมือที่ใช้
เป็นแบบทดสอบบุคลิกภาพ POI (Personal Orientation Inventory) ซึ่ง
ประกอบด้วย Time-Competency และ Inner-Directedness โดยทำการ
ทดสอบก่อนและหลังปฏิบัติงานในคลินิกจิตเวช จากการทดสอบค่าที (t-test) พบว่า

"มีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพระหว่างก่อนและหลังฝึกปฏิบัติงานในคลินิกจิตเวช อย่างมีนัยสำคัญ" และผู้วิจัยยังได้เสนอถึงการจัดการศึกษาพยาบาลจิตเวช ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจักเนื้อหาที่ทันตฤษฎีต่าง ๆ โดยให้คำนึงถึงการให้พยาบาลได้มีการรู้จักตนเองอย่างมีสติ การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น รวมทั้งใส่ใจโลกการ เรียนรู้ เพื่อให้นักศึกษาได้ก้าวไปสู่ความสำเร็จเป็นบุคคลที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีคุณภาพในการปฏิบัติงานสมดังที่ตนปรารถนา

งานวิจัยในประเทศ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา ปรากฏว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ เรียนการสอนการพยาบาลจิตเวชน้อยมาก อย่างไรก็ตามพบว่า พอมงานวิจัยที่มีส่วนใกล้เคียงอยู่บ้าง ก็จะเสนอต่อไปนี้

อรุณี ม่วงน้อยเจริญ (2522) ได้ทำการวิจัยถึงการจัดประสบการณ์การเรียนในคลินิกวิชาการพยาบาลจิตเวช เพื่อศึกษาวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนในคลินิก ด้านการวางแผนดำเนินงาน ประสบการณ์ของนักศึกษาในการพยาบาลผู้ป่วยจิตเวช ประสบการณ์ของนักศึกษาในทีมจิตเวช ประสบการณ์ในกลุ่มบำบัด เทคนิค และวิธีสอนในคลินิกจิตเวช การใช้อุปกรณ์การสอนในคลินิกจิตเวช และการประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษา และทำการเปรียบเทียบวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนในคลินิก ระหว่างสถาบันการศึกษาพยาบาล ประสบการณ์การสอนทางคลินิกจิตเวช และพื้นฐานการสอนการพยาบาลจิตเวชของอาจารย์พยาบาล กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาจารย์พยาบาลที่สอนการพยาบาลจิตเวชในคลินิก หลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 18 คน ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง ซึ่งมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบการจัดประสบการณ์โดยการทดสอบ Mann-Whitney test ผลการวิจัยพบว่า การจัดประสบการณ์การเรียนในคลินิกวิชาการพยาบาลจิตเวช ที่มีหลักสูตรต่างกัน สถาบันต่างกัน และประสบการณ์การสอนทางคลินิกต่างกันนั้น ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แต่ปรากฏว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในคลินิกวิชาการพยาบาลจิตเวช ของ
 อาจารย์พยาบาลที่มีพื้นฐานการสอนการพยาบาลจิตเวชโดยตรง และที่ไม่มีพื้นฐานการ
 สอนการพยาบาลจิตเวชโดยตรง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
 .05 และได้เสนอแนะให้ทำการวิจัยต่อไปเกี่ยวกับหลักสูตรการพยาบาลจิตเวช โดย
 การวิเคราะห์หลักสูตร ศึกษาถึงความเหมาะสมของหลักสูตรกับสภาพการณ์ในสังคม
 ปัจจุบัน ความสัมพันธ์สอดคล้องของหลักสูตรภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และอาจารย์
 พยาบาลได้ใช้หลักสูตรถูกต้องตามที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งควรเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้
 แบบสอบถามปลายเปิด ร่วมกับการสัมภาษณ์ สังเกต ควบคู่กันไป

ในปี พ.ศ. 2526 กองงานวิทยาลัยพยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวง
 กระทรวงสาธารณสุข ได้ทำการศึกษาระยะยาว เพื่อประเมินผลหลักสูตรพยาบาล
 4 ปี จากนักศึกษารุ่นปีการศึกษา 2524 ผลการวิจัยที่สำคัญ คือ จำนวนอาจารย์ต่อนัก
 ศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลแต่ละแห่งมีอัตราส่วนมากกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (ซึ่งเกณฑ์
 มาตรฐานที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ 1 : 8) การจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาชีพใน
 สภาพการณ์จริง ๆ ไขชั่วโมงมากกว่าที่กำหนดในหลักสูตร การเตรียมสอนอย่างดีของ
 ผู้สอนจะเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจากผลการวิจัยจึงมีข้อเสนอ
 แนะนำอาจารย์ที่จัดการเรียนการสอนแต่ละวิชา ควรได้ศึกษาหลักสูตรวิชาที่ตนรับผิดชอบ
 สอนให้เข้าใจอย่างแท้จริง โดยเฉพาะเนื้อหาวิชาที่สอนให้ยึดจำนวนหน่วยกิตทั้งภาค
 ทฤษฎีและปฏิบัติ ที่กำหนดในหลักสูตร เป็นหลัก

นอกจากนี้ จินตนา ยูนินันท์ และคณะ (2527) ได้ทำการศึกษาสภาพ
 ปัจจุบันและปัญหาของการจัดการศึกษาพยาบาล ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2527 เพื่อ
 นำข้อมูลไปประกอบการพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาพยาบาลระยะที่ 6 โดยศึกษา
 จากสถานศึกษาพยาบาลทุกสังกัด รวม 44 แห่ง โดยศึกษาเกี่ยวกับการผลิตบัณฑิต
 การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลการศึกษาเกี่ยวกับ
 ปัญหาการจัดการศึกษาพยาบาลในการผลิตบัณฑิต สามารถจำแนกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ด้านนักศึกษา ปัญหา คือ นักศึกษาไม่รักวิชาชีพ นักศึกษาในแต่ละ
 สถาบันมีมากเกินไป

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน ปัญหาคือ ความไม่พร้อมของสถานที่ฝึกภาคปฏิบัติ ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาพยาบาล และสถานที่ใช้ฝึกปฏิบัติ เนื้อหาวิชาซ้ำซ้อน

3. ค่านอาจารย์ ปัญหาคือ จำนวนอาจารย์ไม่เพียงพอ ภาระงานของอาจารย์พยาบาลมีมาก คุณภาพของอาจารย์

4. ด้านการบริหาร ปัญหาคือ งบประมาณในการจัดการศึกษาพยาบาลไม่เพียงพอ การบริหารงานไม่คล่องตัว อัตรากำลังการค้ำชูการไม่เพียงพอ

สำหรับการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของวิชาหรือหลักสูตรนั้น พบว่า ส่วนใหญ่นิยมใช้เทคนิคการวิจัย โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดังเช่นการวิจัยของ ประจักษ์ อินจันทร์ (2527) เกี่ยวกับการศึกษาความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ทั่วไป จุดประสงค์รายวิชา และเนื้อหาในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 กับคานิยมพื้นฐาน 5 ประการ โดยทำการวิเคราะห์เอกสาร 10 ฉบับ คือ จุดประสงค์ทั่วไป 1 ฉบับ จุดประสงค์รายวิชา 3 ฉบับ และเนื้อหาในหนังสือเรียน 6 ฉบับ โดยแบ่งผู้วิเคราะห์เป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ทำวิจัย และผู้วิเคราะห์อีก 4 คน อีกกลุ่ม คือ ครู-อาจารย์ที่สอนวิชาดังกล่าว 89 คน ให้อ่านและวิเคราะห์เนื้อหาเอกสารลงในแบบสอบถามเพื่อการวิเคราะห์เนื้อหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง และมีความเที่ยง 0.992 จากนั้น นำข้อมูลที่ได้อมาหาการร้อยละของจำนวนครั้งของคานิยมพื้นฐาน 5 ประการ ในเอกสารแต่ละฉบับ

จะเห็นว่าการวิเคราะห์เนื้อหาจัดเป็นเทคนิคที่เหมาะสมกับการวิเคราะห์เอกสาร สิ่งพิมพ์ในด้านการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการวิเคราะห์เนื้อหาจะเป็นเทคนิคหนึ่งที่ใช้การบรรยายเนื้อหาที่สื่อความหมายกันได้โดยง่าย มีระบบที่เป็นตัวเลขได้ และมีความเป็นปรนัย (อุทุมพร จามรมาน 2526 : 3) เช่น ทำการศึกษาเฉพาะคานองประกอบของเนื้อเรื่องว่า เนื้อหาหรือเนื้อเรื่องแต่ละบทแต่ละตอนกล่าวถึงสิ่งใดบ้าง มีปริมาณเท่าใด โดยมีเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นตัวกำหนด